

Het Ontwikkelingsperspectief als instrument voor inclusiever onderwijs?

Bert Wienen, Mede oprichter Instituut voor Inclusief Onderwijs (IvIO)

*Het is hinken op twee gedachten, wat moeten we nu precies met een OPP? We kunnen zeggen dat het OPP steeds meer is ingeburgerd. Het krijgt een steeds **grotere rol voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben**. Maar het OPP wordt ook gezien als **bureaucratie en als een ‘moetje’**, als een middel om nog meer ondersteuning te krijgen of iets wat moet van de zorgcoördinator, ondersteuningscoördinator of zorgprofessionals.*

Het **OPP is te beschouwen als een medaille met twee kanten**. In dit artikel werk ik die twee kanten uit. De ene kant is een gevaar-kant, de andere kant is een kans-kant.

Eerst de **gevaar-kant van die medaille**. We zien het aantal leerlingen met jeugdhulp, verwijzingen naar speciaal onderwijs en thuiszitters toenemen. Dat betekent ook dat het aantal OPP's flink toeneemt. Het gevaar van een focus op het OPP, is dat we niet meer uitzoomen. Zodat we eigenlijk niet goed meer zien dat een OPP een eenzijdige vorm van inclusiviteit benadrukt. Namelijk de vorm van inclusiviteit waarin de ondersteuningsbehoeften van de individuele leerling binnen een context die als onveranderbaar wordt voorgesteld, nagestreefd wordt. Inclusief onderwijs verwordt dan tot het optimaal toekomen aan alle ondersteuningsbehoeften van iedere individuele leerling. Of, meer plastisch, alle OPP's van de school met een nietje erdoorheen en de mate waarin de school toekomt aan het bedienen van die behoeften. Individuele behoeften die vaak worden vastgesteld door nog verder in te zoomen, te onderzoeken, de uitslagen van testen en de leerling als het ware los te zien van de context van de klas, de relatie met de leraar of mentor en de context van de school en of wijk. OPP's dwingen ons tot inzoomen, vaak zelfs tot in de hersenen. Het is niet zo lang geleden dat ik in een OPP las: 'het brein van leerling x staat niet toe dat...'. Het problematische van deze manier van kijken is dat we niet zien dat deze OPP's worden gemaakt in een samenleving gericht op pres-

¹ Zie ook: <https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/actualiteit/interview-associate-lector-jeugdbert-wienen-over-inclusief-onderwijs-stel-niet-continu-dat-kind-centraal/>

tatie en bovendien een samenleving waarin het 'kunnen' centraal staat: 'Yes we can!' Het nadeel van dit woordje kunnen is dat het onbegrensd is, je kunt altijd nog meer. Nog gezonder als je nog meer stappen zet, nog beter presteren als je nog meer bijles neemt of nog mooier eruitzien als je nog meer filters op social media gebruikt. De vraag die vaak centraal staat in een OPP is dan ook: 'wat heeft de leerling nodig?' in een prestatie maatschappij waarin dat 'kunnen' centraal staat zal die vraag niet te beantwoorden zijn. Er zal altijd nog meer nodig zijn, nog beter ingespeeld kunnen worden op dat wat de leerling nodig heeft en er zullen nog meer specialismen ingezet moeten worden.

Des te belangrijker is het dus om juist wel uit te zoomen en daarbij kunnen deze OPP's best helpen. Dat is de **kans-kant van de medaille**. De OPP's zijn namelijk ook een mooie indicator van dat wat je als school nog meer, beter of anders zou kunnen doen. Niet door de focus op de leerling of op diens ondersteuningsbehoeften, maar juist door de focus te leggen op de context. Hoe kunnen we de context van school zo aanpassen en of verrijken dat er steeds meer individuele- en/of groeps-ondersteuningsbehoeften wegvallen? Let er daarbij op dat de uitkomst van deze vraag niet automatisch de optelsom is van alle individuele ondersteuningsbehoeften. Het antwoord op deze contextvraag is altijd een pedagogisch-didactisch antwoord, je bent en blijft immers school en verantwoordelijk voor goed onderwijs voor alle leerlingen. Waar we steeds meer gewend raken om individuele ondersteuningsbehoeften te omschrijven in psychologische of zelfs medische termen (leerling x heeft dit of dat en heeft daarom y nodig) en in individuele taal, zal dat er in de context anders uitzien. Dan is de taal pedagogisch van aard en redenerend volgens pedagogische rationales. Bijvoorbeeld het begrip 'weerstand', dat in de psychologie vaak uitgelegd wordt als iets negatiefs dat weggenomen dient te worden, terwijl het vanuit de pedagogiek als een voorwaarde wordt gezien om het leven te leren.

De OPP's kunnen in de kans-gedachte ook onderdeel zijn van het **kwaliteitsbeleid van de school om de basisondersteuning te evalueren, te ijken en bij te stellen**. Zodoende kan de basisondersteuning als het ware groeien, allereerst door het bieden van heel goed onderwijs waarin de hoge verwachtingen ingebed zijn in een pedagogische relatie met iedere leerling. Bovendien geredeneerd vanuit een pedagogisch-didactisch vraagstuk waarbij het team elke keer weer zich afvraagt: **wat hebben wij met elkaar nodig om pedagogisch en didactisch sterker te worden?** Welke extra expertise, hulp-troepen en ondersteuning hebben wij nodig om aan ieder kind dat aan onze zorgen is toevertrouwd passend onderwijs te bieden en wat hebben wij nodig om onze verwachtingen hoog te houden? Maar dat blijft natuurlijk niet alleen bij het team. Een belangrijke vraag is ook hoe we **leerlingen en ouders daarbij betrekken**.

Onderwijskundig leiderschap is nodig om de kans-kant van de medaille te benutten. Hoe werken we binnen de school als team samen en stellen we de vraag welke concrete inzet er nodig is in de dagelijkse praktijk. Hoe analyseren we uitkomsten van de individuele OPP's en passen we op basis van die analyses onze dagelijkse context aan? Zodoende wordt **de basis continu versterkt**.

In de **handreiking OPP** treft u richtingen en antwoorden aan op vragen rond het OPP. Bij goed gebruik zijn OPP's een kwaliteitsinstrument voor de organisatie. Een soort spiegel die uitnodigt tot kritisch kijken in de context van de school. Gebruik het zo, waardeer het ook zo en ervaar dat een goed OPP meer is dan een antwoord op de vraag: 'wat heeft deze leerling nodig?', 'maar ook op de vraag, wat hebben wij als team nodig en als team te doen om alle leerlingen, zonder uitzondering, gewoon heel goed onderwijs te bieden?' Lukt dit, dan is het OPP een mooie spiegel!